

12. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 216 с.

13. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.

14. Теорія і практика мистецької освіти : збірник наукових праць. Ч. II / ред.-упор. Л.В. Обух (відп. ред.), М.А. Моїсєєва. Житомир : О.О. Євенок, 2021. 186 с.

15. Фіцула М.М. Педагогіка : навчальний посібник. Вид. 2-ге, випр., доп. К. : Академвидав, 2007. 560 с.

Равлюк Л.Р.,

методист науково-методичного центру
дошкільної, початкової освіти
та предметів мистецької галузі

КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У 2024/2025 Н.Р.

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються останні роки як рушії суспільного добробуту та прогресу. У мистецькій освітній галузі навчання здійснюється на основі освітніх стандартів, типових освітніх програм, нового змісту навчально-дидактичних освітніх матеріалів, підручників, застосування комплексу новітніх технологій, форм і методів навчання мистецтву тощо. Освітня галузь «Мистецтво» розглядається як суттєвий компонент загальної освіти школяра. Його могутній пізнавальний і виховний потенціал пов'язаний з естетичною природою, завдяки якій досягаються потаємні найскладніші процеси духовного життя людини, її внутрішнього світу.

Предмети освітньої галузі «Мистецтво» спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, формування їхнього художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих

умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас через образний зміст творів мистецтва відкриваються широкі можливості ефективно впливати на виховання патріотизму, моралі та інших цінностей.

Нормативна складова викладання дисциплін освітньої галузі «Мистецтво»

Організація освітньої діяльності з дисциплін освітньої галузі «Мистецтво» у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році здійснюватиметься відповідно до Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту базової середньої освіти затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. №898, наказу Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 року №235 «Про затвердження Типової освітньої програми для 8-11 класів закладів загальної середньої освіти» [1].

Державні стандарти є фундаментальними документами в організації освітнього процесу для кожного рівня здобуття освіти, а їхнє виконання є обов'язковим для всіх закладів загальної середньої освіти.

З урахуванням поетапного переходу закладів освіти на здійснення діяльності за новими Державними стандартами у 2024/2025 навчальному році освітня програма закладу освіти може розроблятися на основі:

- Державного стандарту початкової освіти (2018), типових освітніх програм (наказ МОН від 08.10.2019 №1273);

- Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінет Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1392;

- Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. №898, наказу Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 року №235, модельних навчальних програм для закладів загальної середньої освіти для учнів 8-9 класів, рекомендованих МОН України відповідно до наказу МОН України від 24.07.2023 №883;

- типових освітніх програм: «Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти II ступеня», затверджена наказом МОН від 20.04.2018 №405; «Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня», затверджена наказом МОН від 20.04.2018 №408 (у редакції наказу МОН від 28.11.2019 №1493 зі змінами, внесеними наказом МОН від 31.03.2020 №464).

Згідно з Типовим навчальним планом у 8-х класах закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання для реалізації мистецької освітньої галузі встановлено **річний діапазон кількості годин** у межах мінімального показника, який становить 35 годин; максимального – 105 годин; рекомендованого – 70 годин [1].

Діапазон тижневого навчального навантаження цієї освітньої галузі у 8-9-х класах становить від 1 до 3 годин (рекомендовано – 2 години). За рішенням закладу освіти до навчального плану освітньої програми може включатися інтегрований курс «Мистецтво» або окремі предмети «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» (кількість годин на їхнє вивчення школа визначає самостійно). Резерв навчальних годин (різниця між рекомендованою та мінімальною кількістю годин) становить 1 годину, який може бути розподілений між обов'язковими для вивчення та вибірковими освітніми компонентами.

Зазначимо, що з-поміж результатів навчання нового Державного стандарту є формування вміння демонструвати/презентувати результати власної творчості, пояснити свій задум, критично оцінити власні успіхи й досягнення тощо. Це слід системно й послідовно формувати в учнів/учениць, адже вміння критично оцінити свої можливості й якнайкраще представити їх іншим є актуальним і необхідним у сучасному світі.

Плануючи навчальну діяльність підлітків, учитель має враховувати те, що кращому осмисленню учнями мети й результатів своєї діяльності, усвідомленню, що вони є не об'єктом, а суб'єктом освітньої діяльності, сприяє надання їм більшої самостійності й відповідальності. Таким чином відбувається переорієнтація учнів від пасивного навчання («учитель мене навчить») до активного учіння («я прагну багато чого навчитися»). Адже тільки в активній мистецькій діяльності підлітки зрозуміють власну причетність до мистецького середовища, що оточує їх повсякденно, його впливу й можливостей використання у власному житті. Уроки інтегрованого курсу «Мистецтво» мають базуватися на засадах сучасної педагогіки партнерства, співпраці, співтворчості всіх учасників освітнього процесу, що передбачає використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думками, враженнями, моделювання життєвих ситуацій у контексті мистецької діяльності; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки та самопізнання [2].

Пріоритетними напрямками розвитку мистецької освіти в новому навчальному році повинні стати:

- *розвиток творчості (креативності) та емоційного інтелекту як якостей особистості, які стануть необхідними впродовж життя та можуть активно розвиватися в процесі різних видів мистецької діяльності: співу, малювання, гри на дитячих музичних інструментах, імпровізації, інсценізації, активного сприймання творів мистецтва для розуміння їхнього впливу на людину;*

- *розвиток мистецьких умінь, які б ефективно сприяли розвитку дитячої творчості, творчому та особистісному самовираженню, активному (діяльнісному) збагаченню емоційного досвіду;*

- *формування виконавських умінь та навичок, які є характерними для кожного окремого виду художньої діяльності, як-от: опанування графічних, живописних, декоративних технік, знайомство з правилами композиції, кольорознавства, ліплення тощо (з образотворчого мистецтва);*

- *формування вокальних та хорових навичок (з музичного мистецтва);*

- *набуття елементарних акторських та хореографічних умінь під час театралізацій, інсценізацій, рольових ігор, рухів під музику;*

- *формування поліхудожніх умінь та якостей (здатність до порівняння мови різних видів мистецтва, відтворення різних явищ через музичні інтонації, малюнок, рух, жест, «оживлення» творів образотворчого мистецтва, візуалізація музики тощо [3].*

Учителі мистецьких дисциплін початкової школи мають право, орієнтуючись на її вимоги й орієнтовний зміст, самостійно визначати тематику навчання, обсяг годин на вивчення окремої теми, поурочний розподіл опанування кожної теми тощо. Найголовнішим є *творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, добору навчального художнього матеріалу*: кожен учитель має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та виконання учнями, орієнтуючись на критерій їхньої високої художньої якості, тематику, цікавість для учнів і відповідність їхньому віку. Вищеозначене відображається в календарно-тематичному плані педагога на навчальний рік, відповідно до якого він (вона) здійснює навчання здобувачів освіти.

Викладання мистецтва у 8-9 класах

У 8-9 класах (адаптаційний цикл) Міністерством освіти і науки України рекомендовано модельні навчальні програми інтегрованого

курсу «Мистецтво» та міжгалузевого інтегрованого курсу «Драматургія і театр». Програми розміщено на офіційному вебсайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>) [2; 3].

Звертаємо увагу, що в 8 та 9 класах викладання мистецтва ведеться відповідно до обраних модельних навчальних програм, переліку дев'яти освітніх галузей (наказ МОН від 12.07.2021 №795 «Про надання грифу «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти») та до наказу Міністерства освіти і науки України 19 лютого 2021 року №235 «Про затвердження Типової освітньої програми для 8-9 класів закладів загальної середньої освіти».

Зазначимо, що для реалізації цих завдань у дитини мають системно й послідовно формуватися предметні мистецькі (музичні, образотворчі тощо) компетентності: мистецькі знання, уміння і ставлення, які дитина вільно могла би застосовувати у житті.

Навчальна програма «**Мистецтво. 10-11 кл. (рівень стандарту)**» розроблена відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Її зміст спрямовано на цілісний художньо-естетичний розвиток особистості учня шляхом ознайомлення з мистецтвом культурних регіонів світу. Вивчення цього курсу за вибором базується на системі знань, які отримали школярі в початковій, основній школі.

Для реалізації ідей **профільного навчання в 10-11 класі** запропоновано дві складові: *пізнавальну* (2 години на тиждень для реалізації культурологічної змістової лінії Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти) та *художньо-практичну* (3 години на тиждень), що репрезентована варіативними модулями, спрямованими на формування вмінь з виду мистецької діяльності.

Програмне забезпечення для 8-11 класів

У 2024/2025 навчальному році вивчення предметів мистецької освітньої галузі в 8-9-х класах і 10-11 класах здійснюватиметься за чинними програмами. У 8-9 класах та в старшій школі (10-11 класи) зміст освітньої галузі «Мистецтво» реалізується через інтегрований курс «Мистецтво». Звертаємо увагу, що вивчення мистецтва в закладах загальної середньої освіти спрямовано на цілісний розвиток особистості учня у процесі освоєння мистецьких надбань людства, прилучення до скарбів художньої культури різних народів світу, що дає можливість

відкрити українським учням широкий світ крізь призму творів різних видів мистецтва авторів з різних країн і континентів [4].

Провідними видами діяльності на уроках мистецтва є пізнання мистецтва, яке відбувається через сприймання, інтерпретацію й оцінювання художніх творів з акцентом на культурологічний контекст та творче самовираження здобувача освіти, що реалізується через виконання мистецьких проєктів (індивідуальних, колективних) та задоволення потреб учнів у співі, образотворчій діяльності, конструюванні, фото- та відеозйомці тощо, що сприятиме ефективному формуванню компетентностей, визначених навчальною програмою.

Важливо збалансувати різні види діяльності учнів під час навчання і не перевантажувати учнів зайвою інформацією, а наповнити його завданнями художньо-практичного спрямування. Інформації для засвоєння учнями має бути небагато, не варто її нагромаджувати, зокрема, історичним, світоглядним та іншими контекстами, переліками імен митців, назвами творів, дат тощо, адже наперед відомо, що така інформація засвоюється тимчасово. Доцільно зосередити увагу на найголовнішому – на видах мистецтва, їхніх специфічних унікальних особливостях, які презентують саме той чи інший культурний регіон світу [3].

У процесі планування освітньої діяльності вчитель має використовувати різноманітний методичний інструментарій, діалогічні форми подачі матеріалу. Серед методів навчання мистецтву слід звертатися до словесних, наочних, діяльнісних, проблемних методів і прийомів стимулювання асоціативно-образного мислення, виявлення міжвидових мистецьких аналогій, порівнянь тощо, що зумовлено спільним тематизмом, який об'єднує навчальний матеріал різних видів мистецтва тощо.

Учитель визначає обсяг годин на вивчення окремої теми програми, за необхідності має право змінювати порядок вивчення тем у межах навчального року. Також педагог має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та співу, орієнтуючись на навчальну тематику й критерій їхньої високої художньої якості, а також розробляти художньо-практичні й ігрові завдання для учнів, ураховуючи програмні вимоги, мету уроку, дбаючи про цілісну драматургію уроку. Вивільнений навчальний час доцільно використати на ознайомлення учнів з творами українських, у тому числі регіональних митців, що також сприятиме формуванню патріотичної національної свідомості учнівства, поваги до

українського мистецтва і культури, звичаїв та традицій українського народу.

Навчальна та методична література з мистецької освітньої галузі зазначена у «Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України», що розміщені на офіційному вебсайті МОН [1].

Під час підготовки вчителів до уроків рекомендовано використовувати періодичні фахові видання, зокрема науково-методичний журнал «Мистецтво та освіта».

Звертаємо увагу, що під час навчання предметів мистецької освітньої галузі на основі застосування технології дистанційного навчання в межах академічної автономії питання організації освітнього процесу, виконання освітньої програми, навчального плану є внутрішніми питаннями кожного закладу загальної середньої освіти, його педагогічної ради та завданням педагогічних працівників. Отже, під час дистанційного навчання вчителі мають вжити заходів щодо виконання календарно-тематичних планів із додержанням вимог державних стандартів освіти шляхом використання технологій дистанційного навчання та за потреби ущільнення відповідного матеріалу (на розсуд учителя) з організацією повторення окремих тем на початку очного навчання.

Основні завдання та зміст роботи кабінету предметів художньо-естетичного циклу

Основними завданнями кабінету предметів художньо-естетичного циклу в закладах загальної середньої освіти є навчання та художньо-естетичне виховання учнів.

Організація роботи кабінету предметів художньо-естетичного циклу повинна забезпечувати реалізацію змісту художньо-естетичної освіти, а саме розвитку культурного та духовного рівня учнів.

Напрями використання кабінету предметів художньо-естетичного циклу в освітньому процесі визначаються педагогічними й дидактико-методичними завданнями.

Відповідно до основних завдань, зазначених у Положеннях про кабінет предметів художньо-естетичного циклу, кабінет використовується для:

- навчання учнів з предметів «Мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво», «Художня культура», «Естетика» та

інших предметів, які передбачають художньо-естетичне виховання учнів;

- проведення тематичних занять, зустрічей з митцями, лекцій, семінарів, мистецьких тижнів, консультацій для учнів з питань художньо-естетичної освіти;

- здійснення зв'язку з художніми та музичними закладами освіти, науковими установами та іншими мистецькими організаціями з питань навчання художньо-естетичної освіти;

- підготовки та проведення виставок, конкурсів, фестивалів, концертів тощо.

Обладнання кабінету художньо-естетичного циклу

Кабінети предметів художньо-естетичного циклу мають бути оснащені:

- навчальними планами та програмами з питань художньо-естетичної освіти, програмним забезпеченням для персональних комп'ютерів, нормативно-правовими актами з художньо-естетичної освіти, методичною і довідковою літературою, директивними, інструктивними та іншими матеріалами, необхідними для проведення навчання з художньо-естетичної освіти;

- підручниками, навчальними та наочними посібниками і навчальним приладдям (плакати, стенди, схеми таблиці, репродукції картин, макети, моделі, відеофільми тощо);

- технічними засобами навчання (проекційна, аудіо- та відеоапаратура, комп'ютерна техніка, електронні музичні інструменти тощо);

- навчальним інвентарем: музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон, дитячі музичні інструменти тощо), мольберти, натурні зразки, драп, демонстраційні прилади та пристрої, схеми тощо;

- станками та дзеркальною стіною для занять хореографією.

Для зберігання навчального обладнання та приладдя потрібно мати секційні шафи, які розміщують у приміщенні кабінету або вздовж однієї з бокових стінок.

Секційні шафи мають бути укомплектовані:

- картотекою аудіовізуальних засобів, відеотекою, педагогічними електронними засобами, мультимедійними засобами, картотекою навчальних комп'ютерних програм;

- бібліотечкою науково-популярної, довідково-інформаційної і методичної літератури, підручниками, збірниками задач, журналами, необхідними в навчально-виховній роботі з предмета;

- картотекою дидактичних матеріалів, інструкціями для виконання лабораторних і практичних робіт, дослідів, спостережень;

- картотекою завдань для здійснення індивідуального підходу до навчання, організації самостійної роботи учнів, проведення контрольних робіт, тематичних атестацій;

- фонохрестоматійним матеріалом для сприймання музики.

У кабінетах предметів художньо-естетичного циклу можна розміщувати постійні виставки учнів, учителів та художників [5].

У 2024/2025 н. р. відзначаються такі ювілейні дати митців Буковини:

- *14 серпня 2024 р.* – 90 років від дня народження диригента, композитора, педагога заслуженого працівника культури України **Богдана Васильовича Катамая;**

- *4 вересня 2024 р.* – 90 років від дня народження композитора, диригента, заслуженого працівника культури України **Михайла Васильовича Мафтуляка;**

- *17-26 вересня* – у 1989 р. в ці дні відбувся перший фестиваль української сучасної пісні та популярної музики «**Червона рута**»;

- *10 жовтня 2024 р.* – 100 років від дня народження колишнього співака Буковинського ансамблю пісні і танцю Чернівецької обласної філармонії ім. Д. Гнатюка **Георгія Євгеновича Січковського;**

- *24 жовтня 2024 р.* – 130 років від дня народження композитора, диригента, члена Спілки композиторів України, заслуженого артиста України, одного з керівників та головного диригента Буковинського ансамблю пісні та танцю Чернівецької обласної філармонії ім. Д. Гнатюка, директора Чернівецького обласного музичного училища **Богдана Володимировича Крижанівського;**

- *30 жовтня 2024 р.* – 75 років від дня народження педагога, доцента кафедри музики факультету педагогіки, психології та соціальної роботи ЧНУ ім. Ю. Федьковича, заслуженого діяча мистецтв України, колишнього засновника симфонічного оркестру та головного диригента колективу Чернівецької обласної філармонії **Віктора Семеновича Кострижа;**

- *14 листопада 2024 р.* – 80 років від дня народження хорового диригента, педагога, доцента кафедри музики факультету педагогіки,

психології та соціальної роботи ЧНУ ім. Ю. Федьковича, заслуженого вчителя України **Андрія Володимировича Плішки**;

- 29 грудня 2024 р. – 95 років від дня народження піаніста, педагога Чернівецького обласного училища мистецтв ім. С. Воробкевича, композитора, заслуженого діяча мистецтв України **Йосипа Мойсейовича Ельгісера**.

Фізкультурні вправи для уроків освітньої галузі «Мистецтво»

- 1) <https://youtu.be/p8RBdsywp7g>
- 2) <https://youtu.be/kH3OZ5ZRnUw>
- 3) <https://youtu.be/W2fHg0qGI14>
- 4) <https://youtu.be/A09aJ3gvLWs>
- 5) <https://youtu.be/3Os2JN-rvpI>

Список використаних джерел та літератури

1. Вимоги до типових освітніх програм «Мистецтво» для 5-9 класів. Наказ МОН від 19.02.2021 №235 «Про затвердження Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/fd3/0bc/602fd30bccb01131290234.pdf> (дата звернення: 19.06.2024).

2. Оновлені програми для основної школи освітньої галузі «Мистецтво». URL: <https://artmon59-new.ed-era.com/> (дата звернення: 19.06.2024).

3. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році // Лист МОН №1/13749-23 від 12.09.2023 // Додаток «Мистецька освітня галузь 7-11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2023/09/12/IMR-2023-2024-Mystetska.osvit.haluz.12.09.2023.pdf> (дата звернення: 19.06.2024).

4. Програма «Мистецтво» профільний рівень та рівень стандарту. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 19.06.2024).

5. Електронна платформа «Весосвіта». Дорожня карта вчителя мистецької галузі: інструментарій оцінювання для 8-11 класів закладів загальної середньої освіти. URL: <https://vseosvita.ua/library/dorozhnya-karta-vchytelia-mystetskoi-haluzi-instrumentarii-otsiniuvannia-dlia-5-ta-6-11-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-645857.html> (дата звернення: 19.06.2024).